

Rudolf Rasch

Muziek in de Republiek (Oude Versie)

Hoofdstuk Tien: De theaters I: Amsterdam: Documentatie

Deze tekst maakt deel uit van de oude versie van het project “Muziek in de Republiek”, die eerder online beschikbaar was onder de titel *Geschiedenis van de Muziek in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden*. Een nieuwe, geheel bijgewerkte versie is, met talrijke illustraties en op groot formaat, in boekvorm (380 bladzijden) beschikbaar als

Muziek in de Republiek: Muziek en maatschappij in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden 1572-1795

Uitgeverij KVNМ, 2018.

ISBN 9789063752316

Zie: <https://www.kvnm.nl/nl/Webshop/Muziek-in-de-Republiek>

Voor literatuurverwijzingen zie de file “Literatuur”.

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:

Rudolf Rasch, Muziek in de Republiek (Oude Versie): Hoofdstuk Tien: De theaters I: Amsterdam: Documentatie

<https://muziekinderepubliek.sites.uu.nl/>

Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl

© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2018

10 december 2018

HOOFDSTUK TIEN

DE THEATERS I: AMSTERDAM

10.1 Inleiding

10.2 Toneel in Amsterdam tot 1638

10.3 De Amsterdamse Schouwburg 1638-1672

10.4 De Amsterdamse Schouwburg 1677-1772

10.5 Toneel en opera in Amsterdam 1774-1795

10.1 Inleiding

Von Hellwald 1874; Hillman 1878-1881; Worp 1904-1908; Te Winkel 1908-1910 (Van belang is vooral het 'Derde tijdvak' (1580-1680; in Eerste deel 1908, pp. 265-515; Tweede deel 1908 geheel) en het 'Vierde tijdvak' (1680-1780; Derde deel 1910).); Fransen 1925 (De basisstudie op het gebied van Frans theater in de Republiek, inclusief veel over opera.); Van Aken 1954-1956 (Catalogus van het bezit aan toneelstukken en werken over het toneel van de Amsterdamse universiteitsbibliotheek.); Rens 1977; Albach 1979; Meeus 1983; Van Eemeren & Meeus 1988; Duits 1990, 1993; Smits-Veldt 1991, 1999; Van Eemeren & Meeus 1991-1994; *Een theatergeschiedenis der Nederlanden* 1996 (109 korte hoofdstukjes (elk 8 blz.) over onderwerpen uit de Nederlandse theatergeschiedenis van 1130 tot 1993.); Van Stipriaan 1996.

REDERIJKERSBUNDELS

Den lust-hof van rhetorica, waer inne verhael gedaen wordt van de beschrijvingen der Hollantscher Cameren (Leiden: François van Ravelingen, 1596).

Const-thoonende juweel by de loflijkce stadt Haerlem ... in 't licht gebracht (Zwolle: Zacharias Heyns, 1607). Met melodienotaties bij de liederen.

Vlaerdings redenrijck-bergh met middelen beplant die noodigh sijn 't gemeen, en vorderlijck het landt (Amsterdam: Cornelis Fransz, 1616-1617)

Schotel 2/1871; Van Duyse/1900-1902(veel eerder geschreven); Mak 1944, 1957, 1959; Steenberg 1950. Hummelen 1958, 1968; Van Autenboer 1981; Hüskens 1987; Pikhaus 1988-1989; Spies 1992; *Uyt jonsten versaemt* 1994; *Spel in de verte* 1994; Coppenol 1998; Vander Heijden & Van Boheemen 1999.

SCHOOLDRAMA

Van den Boogerd 1961; De Vroomen 1994.

COORNHERT

Het roerspel en de comedies van Coornhert, uitgegeven en van commentaar voorzien door P. van der Meulen (Leiden 1955). De vijf bedrijven van *Abrahams uytgangh* (pp. 266-317; ca. 1550) worden besloten met koren op de melodie van psalm 23, 12, 38, 8 en *Hoe ben ick in liefden aldus verblind*; de vier bedrijven van de *Comedie van Israël* (1575) op die van psalm 16, 13, 3 en *Susanne ung jour* (zeker Lupi's melodie); en die van de *Comedie van de blinde voor Jericho* (gedrukt 1582) op die van psalm 128, 3, 13 en 74.

Fleurkens 1990.

BALLET EN OPERA

Bottenheim 1946, 2/1983; Loewenberg 1947; Schmidt 1989; Basemans 1998; De Wilde 1998; Rasch 1999.

Studies over het toneel in Amsterdam in het algemeen worden gegeven aan het eind van §10.2, die over het toneel in Den Haag aan het eind van §11.1, die over het toneel in andere plaatsen aan het eind van §11.3.

HISTORISCHE TONEELTIJDSCHRIFTEN

Zie De Groot 1980.

L'observateur des spectacles (Den Haag: auteur [=Chevrier], 1762). {DHkb 3009 G 28-29}

Schouwburg nieuws, of Merkwaardige berichten (Amsterdam: Johannes Willem Kanneman, 1762-1765). {DHkb 3037 G 38-39; Aub 457 F 13-14}

De Hollandsche tooneel-beschouwer (Rotterdam: Gerrit van Rooyen, 1762-1763). Betreft de Amsterdamse Schouwburg. {Aub 457 F 11; DHkb 7 C 31, 204 N 1}

Ryswyksche Vrouwendaagsche Courant (Schiedam: L. Schmit, 1774). {DHkb 12 J 16; Aub Port.ton. 15-5; Lub} Bespreekt de voorstellingen van de Franse troep te Den Haag, de troep van Corver in Leiden en de reizende troepen van Abt en Schroeter en Neyts.

L'observateur des spectacles (Amsterdam: Vlam, 1780). Over het Franse Theater in Den Haag. {Aub Port.ton. 6-3}

De tooneelspel-beschouwer (Amsterdam 1783-1784). Bespreekt de Amsterdamse Schouwburg. Tegen het zangspel. {Aub 457 F 12; DHkb 12 J 21}

De tooneelspel-beoordelaar (Amsterdam 1784). Tegen het voorgaande, vóór het zangspel. {Aub 457 F 12; Anti 2 E 3}

Kabinet van mode en smaak (Haarlem 1791-1794). Bespreekt diverse toneelgezelschappen. {Aub 1230 G 5-12; Anti 3 E 45-50; DHkb 196 I 1}

Die Deutsche Thalia in Amsterdam (1794). Bespreekt het Duitse Theater in Amsterdam. {Aub Port.ton. 114-15}

10.2 Toneel in Amsterdam tot 1638

Wijbrands 1873 (De klassieke studie over Academie en Schouwburg. Over de tijd tot 1638 pp. 17-70.); Worp 1920 (Over de tijd van de kamers en de Academie pp. 9-79, over de Schouwburg-tijd pp. 80-216.); Albach 1977; Oey-de Vita & Geesink 1983 (Geeft een lijst van speeldata met gespeelde stukken voorzover bekend. Over de periode 1617-1637: pp. 11-66.); Grootes 1992.

REIEN EN LIEDEREN

Van Gemert 1990; Veldhorst 2002, 2004 (Na de inleidende hoofdstukken wordt de rol van de muziek besproken in wachterscènes, gevangenisscènes, serenadescènes, offerscènes en slaapscènes. Achteraan een lijst van toneelstukken waarin deze scènes voorkomen en een lijst van theatermusici en zingende acteurs voor de periode 1600-1700.);

PIETER CORNELISZON HOOFT

Granida, met inleiding en aantekeningen van Lia van Gemert en een bijdrage over de melodieën door Louis Peter Grijp (Amsterdam 1998). Met melodienotaties bij de liederen.

Baeto, van inleiding en aantekeningen voorzien door Fokke Veenstra (Den Haag 1980).

Theseus en Ariadne, met een inleiding en aantekeningen van A.J.J. de Witte (Zutphen 1972)

Geeraerd van Velsen, toegelicht door F.A. Stoett (Zutphen 1963).

Gedichten, Eerste volledige uitgave, met aantekeningen van P. Leendertz. Wz. (2 delen; Amsterdam 1871-1875).

Gedichten, volledige uitgave door F.A. Stoett (2 delen; Amsterdam 1899-1900). Herziening van de editie Leendertz.

Alle de gedrukte werken 1611-1738 (Amsterdam 1972). Facsimile-serie van alle gedrukte uitgaven uit de genoemde periode.

Lyrische poëzie, nieuwe tekstuutgave door P. Tuynman bezorgd door G.P. van der Stroom (Amsterdam 1994). In twee delen: I. Teksten, II. Apparaat.

Grijp 1984, 1987.

GERBRAND ADRIAANSZON BREDERO

Roderik en Alphonsus (1611; editie Amsterdam: Cornelis Lodewijkszoon van der Plassen, 1616). Moderne uitgave ingeleid en toegelicht door C. Kruyskamp (Zwolle 1/1968, Culemborg 2/1973).

Griane (1612; editie Van der Plassen, 1616). Moderne uitgave ingeleid en toegelicht door Fokke Veenstra (Culemborg 1973).

De Spaanse Brabander (1617; editie Van der Plassen, 1618). Moderne uitgave: *Moortje en Spaanschen Brabander*, bezorgd door E.K. Grootes (Amsterdam 1999).

De stomme ridder (1618; editie Van der Plassen, 1619).

Rimmer 1981(Over de reien in Bredero's *Het daghet uyt den Oosten*.)

SAMUEL COSTER

Ithys (1615); *Iphigenia* (1617); *Isabella* (1619); *Polyxena* (1619). *Werken*, uitgegeven door R.A. Kollewijn (Haarlem 1883).

Grijp & Meeus 1996(Bespreking van de gezongen delen van drie spelen van Coster met algemene opmerkingen over de functie van liederen in toneelstukken.)

THEODORE RODENBURGH

Keyser Otto den Derden en Galdrada (Amsterdam: Porcevant Morgan, 1616); *Tweede deel* (Amsterdam: Abraham de Coningh, 1617); *Derde deel* (Amsterdam: Nicolaas Biestkens, 1617).

Hertoginne Celia en Grave Prospero (Amsterdam: Jacob Pieterszoon Wachter, 1617)

De jaloerse studenten (Leiden: Bartholomeus Jacobszoon de Fries, 1617)

Alexander (Amsterdam: Jan Evertszoon Cloppenburg, 1618)

ABRAHAM DE KONING

Tragi-comedie over de doodt van Henricus de Vierde, Koning van Vrankrijk en Naverrae (1610; editie Zwolle 1967)

Jephtha ende zijn eenighe dochter (Amsterdam: auteur, 1615).

Achab (Rotterdam: Jan van Waesberghe de Jonge, 1618).

Simson (Amsterdam: Cornelis Lodewijkszoon van der Plasse, 1618).

JOOST VAN DE VONDEL

Het Pascha (1612); *Hierusalem verwoest* (1620); *Hippolytus* (1628). *De werken van Vondel* (12 delen, Amsterdam 1855-1869; editie J. van Lennep). *De werken van Vondel* (10 delen, Amsterdam 1927-1937; editie

J.F.M. Sterck). *Vondel: Volledige dichtwerken en oorspronkelijk proza* (1 deel, Amsterdam 1937, 2/1986; editie Albert Verwey, de heruitgave met nieuwe inleiding van M. Spies en M. Smits-Veldt).

Bruinsma 1981; De Bruijn & Spies 1988.

JAN HARMANSZOOM KRUL

Diana (Amsterdam: Jacob Aartszoon Colom, 1627). Eerste uitvoering reeds 1623. Vele verdere drukken tot het midden van de 17de eeuw, dikwijls gewijzigd.

Helena (Colom, 1629).

Pastorael bly-eyndigh spel van Cloris en Philida (Amsterdam: Dirck Corneliszoon Houthaeck, 1631).

Rosemondt en Raniclis (Houthaeck, 1632). Omwerking van *Amsteldamsche Vryage* (1628).

Inleydinghe, gedaen op de Amsterdamsche Musyck-kamer «Je blyft in e'elen doen» in Mayo 1634 (Amsterdam: Pieter Janszoon Slyph, 1634).

Pastorael musyck-spel van Juliana en Claudiaen (Slyp, 1634). Speciaal voor Krul's Musyck-kamer geschreven.

Theodorus en Dianira (Slyp, 1635).

't Vonnis van Paris en de ontschaking van Helena (Houthaeck, 1637).

VERDERE AUTEURS

Abraham van Mildert, *Virginia* (Amsterdam: Cornelis Lodewijkszoon van der Plassen, 1618).

Jacob Janszoon Colevelt, *Droef-eyndend-spel tusschen Graef Floris en Gerrit van Velsen* (Amsterdam: Cornelis Willemszoon Blaeu-Laken, 1628).

Willem Dirkszoon Hooft, *Andrea de Piere, Peerde-koper* (Amsterdam: Dirk Corneliszoon Houthaeck, 1634).

Willem Dirkszoon Hooft, *Heden-daeghsche verloren soon* (Blaeu-Laken, 1630).

Jan van Arp, *Hel-vaert van Juno* (Blaeu-Laken, 1631).

Barend Fonteyn, *Sullemans soete vriagi* (Houthaeck, 1633) De derde druk (1643) is met muzieknotatie, zie achter volgende paragraaf.

Justinus Crinesius van Dorsten, *Tragedie van Lucidamor en Fluria* (Houthaeck, 1633).

Jacob Janszoon Colevelt, *Hartoginne van Savoyen* (Houthaeck, 1634).

NIEUWJAARSLIEDEREN

Nieujaarliedekens uytghegheven by de Retorijck Kamer t'Amstelredam «In liefd' bloeyende» van den jare vijftienhondert-eeëntachtich tot den jare 1608 (Amsterdam: Harmen Jansz, [1609]). {DHkb 174 D 48}

DHkb 1700 D 1 is een verzameling nieuwjaarsliederen op losse bladen.

Nieuw-jaar-lieden, wt-ghegheven by de Nederduytsche Academi, In't jaer [1618] (Amsterdam: Cornelis Lodewijkszoon van der Plassen, 1618). {DHkb 174 D 57; met soortgelijke uitgaven voor 1619, 1620, 1621 en 1622}

10.3 De Amsterdamse Schouwburg 1638-1672

Wijbrands 1873 (Editie van het zogenaamde personage-boek van het seizoen 1658-1659 met complete rolverdelingen.); Kossmann 1915 (Met o.m. 'De Amsterdamsche tooneelspelers 1638 tot 1700 (1638 tot 1669 volledig),' pp. 91-122.); Worp 1920, pp. 80-135; Oey 1983, pp. 69-256; Rasch 1987; Geesink 1990; Veldhorst 2004.

VAN CAMPEN'S SCHOUWBURG

Hunningher 1958; Hummelen 1967, 1996; Smits-Veldt & Teusink 1978.

VONDELS *GIJSBRECHT VAN AEMSTEL*

Acquoy 1893; Albach 1937; Soeting 1984.

BALLETTEN

Albach 1992.

ARCHIEFMATERIAAL

Het archief van de Schouwburg is bij de brand van 1772 grotendeels verloren gegaan. De afrekeningen ten behoeve van de Godshuizen zijn grotendeels bewaard gebleven, in het archief van het Weeshuis: Aga, Arch. 367, nrs. 425-440. Deze afrekeningen geven speeldata en programma's, inkomsten en uitgaven, op wisselende wijze geadministreerd. Nr. 429 van deze serie is het zogenaamde personage-boek van het seizoen 1658-1659, met een volledige lijst van rolverdelingen.

MUSICI

1638-1645 Thomas Fransz (viool); -1652 Arend Arendszoon Koer (fluit; 1614-1652), 1638 Frans Dusart (bas)
1639-1640 JAN PIETERSZ (bas); -1640 Willem Westphal (luit).
1640-1641 Willem Elias (bas; 1625c-1645); -1649 Robert Tyndall (cornet, fluit).
Zangers in Vondel's *Gebroeders* 1641: Barend van Hoorn, Jacob Willemsz, Jan Nooseman, Jelis Nooseman
1641-1648 Lucas van Uffelen (bas).
1644-1664-later Willem Corneliszoon Velsen (viool, bas; 1616-1670c; stadsspeelman).
1648-1650 Paulus Maas (bas).
1649-1650 Hendrik Maas (viool; lofdicht op hem door Joan Dullarts in de uitgave van diens toneelspel *Alexander de Medicis* 1653. Hij treedt op als personage in Melchior Fockens' klucht *Dronken Hansje* [Amsterdam, 1657]).
1650-1655 Salomon Boudewijns (viool; Harderwijk 1620c-1657); -1655 SIMON LEFÈVRE (viool; stadsspeelman); -1651 Steven Slegel (bas).
1652-1679 Isaac Arendszoon Koer/Coer (fluit, broer van Arent; 1626-1682).
1656-1665-?1672 Rocus Eeckhout (viool; Rotterdam 1630c-1701 Amsterdam).
1657-1658 Jeronimus Rigo.
1664-1668-?1672 Michiel Servaaszoon Nouts/Nuyts (Delft 1630c-1693 Amsterdam; stadsspeelman).
1666-?1672 [Pieter] Jansen; -1668 Jasper Bosschart/Bosman
1667-1668 JOSEPH BUTLER

BAREND FONTEYN

Fortunatus beurs en wensch-hoedt (Amsterdam: Dirk Corneliszoon Houthaek, 1643). Première 6.4.1643.
Romilius en Pelagia (Houthaek, 1644). Première 23.5.1644.

VERDERE AUTEURS

Theodore Rodenburgh, *Vrou Jacoba, Erf-gravinne van Hollandt* (Amsterdam: Dirk Corneliszoon Houthaek, 1638). Première 23.3.1638.

A. Kemp, *Droeff-eyndich-spel, van de moort van Sultan Osman, Keyser van Turkeyen, gheschiet den twintichsten Mey, Anno 1622* (Houthaek, 1639). Première 6.3.1639.

Jan van Arp, *Chimon* (Houthaek, 1639). Première 17.9.1639.

Jan Soet, *Clorinde en Dambise* (Houthaek, 1640). Première 14.5.1640.

Jan van Arp, *Prixus, Prins van Theben* (Houthaek, 1640). Première 26.11.1640.

Catharina Verwers Dusart, *Spaensche Heydin* (Amsterdam: Aeltje Verwou, 1644). Première 9.10.1645.

Jan van Arp, *Tolimond, Prince van Rodes* (Amsterdam: Dirk Corneliszoon Houthaek, 1646). Première 17.9.1646.

Allard Lodewijkszoon Kok, *Radt van avondturen* (Amsterdam: Thomas Fonteyn, 1653). Première 29.4.1652.

Joan Blasius, *Lysander en Kaliste* (Amsterdam: Jacob Lescaille, 1663). Première 15.11.1660.

BALLETTEN

1645 *Het ballet van de vijf zinnen.*

1649 *De Morendans.*

1650 *De jufferendans; De dans van het oordeel van Paris; De dans van de vier delen van de wereld.*

1651 *De dans van Acteon; De molenaarsdans.*

1655 *Het Spanjaardsballet.*

1656 *Het klein Morenballet; Het ballet van de vier elementen; De dans van 't zoutvat.*

1657 *Het groot Morenballet; Het paardetuissersballet.*

1659 *Het naaktlopersballet; Salmoneus' godenballet.*

ZINGENDE KLUCHTEN

Barent Fonteyn, *Monsieur Sullemans soete vryagi* (Houthaek, 3/1643, gedrukt door Paulus Matthysz). Met melodienotaties. Eerste uitvoering 1633. Zie het informatiedeel achter §10.2 sub VERDERE AUTEURS.

[Jan van Arp], *Singende klucht van Droncke Goosen, op de regel «Selden raectmen in de ly, of men isser selver by»* (Amsterdam: Dirk Corneliszoon Houthaek, 1639)

Isaac Vos, *Singhende klucht van Pekelharing in de kist* (Amsterdam: Andries Blaulaken, 1649).

Singende klucht van Domine Johannes, ofte Den jaloerschen pekelharing (Amsterdam: Jacob Lescaille, 1658).

TENGNAGEL

Mattheus Gansneb Tengnagel, *Het leven van Konstance, waerof volghet Het toneelspel «De Spaensche Heidin»* (Amsterdam: Johannes Jacott, 1643). Eerst 'Het leven van Konstance' in proza, dan het toneelstuk, dan op pp. 157-159 de twee melodienotaties van Gerrit Bolhamer voor *O Rome vol onredlijkheid*, tenslotte de opdracht aan Daniël Mostart, 14.7.1643.

10.4 De Amsterdamse Schouwburg 1677-1772

Fokke 1772; Stijl 1781; Corver 1786; Wybrands 1873, pp. 139-185; Worp 1920, pp. 136-216; Bottenheim 1946; Albach 1946; De Haas 2001.

BRONNEN

Van het archief van het Amsterdamse Weeshuis (Aga arch. 367) zijn voor de onderhavige periode van belang: 431 (rekeningen 1680-1681), 432 (1681-1687); 433 (1687-1688), 434 (1688-1691), 435 (1691-1699), 436

(1699-1708), 437 (1708-1721). Verder uit het Huydecoper-archief (Ura) de nrs. 316 (aantekeningen betreffende 1677-1720c), 318 (lijst van stukken 1638-1730), 319 (allerlei notities).

MUSICI

NB. De gegevens zijn - behoudens voor de beginjaren - zeer onvolledig, voor de periode na 1720 zelfs nagenoeg afwezig, behoudens voor het Eeuwgetijde in 1738 (zie onder).

1678-1679 PIETER PICART; Joannes Weyermans; Jacobus Engelbronner; Christiaan Heus; Isaac de Coer; -1681 Rocus Eeckhout; -1681 Anthoni Eeckhout (1699-1700 voor dansen); -1681 Michiel Nuyts; -1681 Coenraad Rijckel; -1681 Jacobus Kokuijt/Cocu; -1687 Livinus Heermans; -1681 Pieter Jansen.

1681 Pieter Laurens; Eduard de Coer (1655-1686); Joseph du Plessis; Franciscus Gresse; Wessel Kleynman (ook 1709; 1714 voor zoon); JOHAN PHILIP HEUS (1709 keteltrom); Jan van Dalen.

1692 SERVAAS DE KONINK SR.

1696 ANTOINE POINTEL; Joan Herry.

1705-1714 PHILIPPUS HACQUART (dansen); -1718 SERVAAS DE KONINK JR.; -1712 HENDRIK ANDERS.

1706-1710 NICOLAS FERDINAND LE GRAND; 1709 Maximilianus Rosier (dansen)

1711-1716 WILLEM DE FESCH (1708 dansen); 1714 Maria Anna de Fesch (ook 1721); 1715 Pieter de Fesch; 1721 Charles de Fesch.

OPERA IN DE SCHOUWBURG 1677-1688

Fransen 1925, pp. 170-173; Rasch 2001.

Troep 1677: Schouwburg.

Repertoire 1677: *Isis* (25.11).

Troep 1686-1687 niet bekend; wellicht eigen spelers.

Repertoire 1686 *Opera op de zinspreuk «Zonder spijs en wijn kan geen liefde zijn»* (november).

1687: *Amadis* (26.2); *Cadmus et Hermione* (15.5); *Atys* (9.8).

Troep 1688 (naar Dhga, NA 736, pp. 125-126, contract tussen Koenerding/Lingelbach en VICTOR AMADÉE LE CHEVALIER, 6.3.1688): VICTOR AMADÉE LE CHEVALIER en zijn vrouw Marguerite David, Le Sage, Mlle le Sage, Antoine de la Garille, Florence Saintelier, Sonel, Anthony Eeckhout en zijn vrouw Margo Martinelli, Mme le Gougeux en haar zoon Henri le Gougeux, Druel, Rombise, Sangre, Nicolas Dominique Bo[u]dequin, Volders, Lion la Fleur. >> nagaan acte 8.3.1688. Verdere namen in Dhga, NA 736, 13.4.1688: Anthoyne des Brosses, zijn zoon Giraud en dochter Marie des Brosses, La Motte, Du Guet; en Dhga, NA 893, 13.4.1688: Thomas Sablonnières, Léon Cadilhan. La Garille en Sablonnières hebben vermoedelijk niet in Amsterdam gespeeld.

Repertoire 1688: '*Bacchus*' (= *Les fêtes de Bacchus et de l'Amour*? 5.7), 'de Fransche opera van Andromaque' (20.7); *Persée* (21.8); *Proserpine* (15.9).

DE OPERA VAN DIRCK STRICKER 1680-1681

Le fatiche d'Ercole per Deianira - De daaden van Hercules om Deianira (Amsterdam: Daniël van den Dalen, 1681). Tweetalig libretto (linker bladzijden Italiaans, rechter bladzijden Nederlands), met voorbericht van Strycker (januari 1681), opgedragen aan de burgemeesters van Amsterdam: Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, Coenraad van Beuningen, Johan Munter en Johan Huidecoper.

Helena rapita da Paride - Helena door Paris geschaakt (Amsterdam: Daniël van den Dalen, [1681]). Tweetalig libretto (Italiaans linker-, Nederlands rechterbladzijde), door Strycker opgedragen aan de burgemeesters van Amsterdam: Coenraad van Beuningen, Johan Hudde, Johan Corver, Nicolaas Opmeer, opdracht gedateerd 10.5.1681. Parallel bestaat er een uitsluitend Italiaans libretto.

Troep: Matteo Bataglia en zijn vrouw Eleonora (beiden verbonden aan het hof te Düsseldorf); verder onbekend. De precieze rol van Pietro Antonio Fiocco is nog niet opgehelderd.

Repertoire: 1680 *Le fatiche d'Ercole per Deianira* (31.12).

1681: *Helena rapita da Paride* (mei).

Westerling 1919; Rasch 2002.

DE OPERA VAN LINGELBACH (BUIKSLOOT 1685-1686)

Troep: De enige bekende namen zijn die van dansers waarmee Lingelbach conflicten had (Aga, NA 5608, 15.8.1688): Louis Nivellon en zijn vrouw Elisabeth Dekins, Thomas Sablonnières.

Repertoire: *De liefde van Amintas en Amarillis* (tekst David Lingelbach).

EEUWGETIJD 1738

Bronnenmateriaal: Al in de 18de eeuw zijn collecties aangelegd van gedrukte en handgeschreven beschrijvingen, teksten, stukken, prenten, muziekstukken en andersoortige documenten die op het Eeuwgetijde van 1738 betrekking hebben. De belangrijkste van deze bundels zijn Aub Hs. XXI b 25, XXI b 26 (met de orkeststukken die zijn uitgevoerd in partijen afgeschreven), XXI b 27, Anti Ba18, Bc4, Bc5, Bc7 (met de liederen van Papillon), Aga T 701-005, DHkb 550 A 16, Lub 1987 e 14, Ltk 2136.

Zangers en zangeressen *Eeuwgetijde* (naar Veldkamp 1984, p. 39): Anna Bocan (Calliope, Morgenstond), Catharina de Hey (Urania), Hillegonda Sandstra (Terpsichore), Helena de Hey (Erato, Winter), Johanna Jordaan (Euterpe, Lente), Catharina Lebé (Clio, Zomer), Helena Uytermeer (Polyhymnia), Maurits van Hattum (Yver, Winter), Paulus Held (Eer, Herfst), JEAN-DAVID PAPILLON (Oeffening), Maria Junius (Lente), Harmanus Reurhof (Lente), Jan van Wamel (Zomer).

Instrumentalisten voor de concerten van Vivaldi en anderen, deels vaste schouwburgmuzikanten, deels voor de gelegenheid *ingehuurd* (de verschillende bronnen wijken in details af; naar Vlaardingerbroek 1995, pp. 94-95): klavecimbel/leiding: *Jan Ulhoorn*; eerste viool: Johannes Friese, Hendrik Chalon, Pieter Lebé, Jacob Vos, *François Kruinder*, *Carel Kruinder*, Kannibe (ook hobo), *Kruinder senior* (ook hobo); tweede viool: Ludolf (Hendrik?) Munnikhuizen, Jan Gartenaar, *Anthony Kruinder*, Leendert van Vlissingen; altviool: Oratius de Vries, Franciscus de Wolf, *knecht van Kruinder*; cello: *Hendrik Krauser* (Kranser?), *François Frankenhuizen*; contrabas: Zacharias Koopman, *Hendrik Rij(n?)st*; trompet: Jan Bernardus, *** *Schil*; fagot: Daniël Dreux, Frederik Ide; pauken: *** *Keyser*.

Jan de Marre, *Het eeuwgetijde van den Amsteldamschen Schouwburg* (Amsterdam: Izaak Duim, 1738).

Van Hasselt 1977; Veltkamp 1984; Vlaardingerbroek 1995; Rasch 1998.

TONEELSTUKKEN MET MUZIKALE ELEMENTEN (1678-1745)

De onderstaande lijst maakt geen enkele aanspraak op volledigheid.

Nil Volentibus Arduum (Andries Pels), *Tieranny van Eigenbaat* (Amsterdam: Albertus Magnus, 1679). Naar *Tirannide dell'Interesse* van Francesco Sbarra, als opera voor het eerste uitgevoerd in Lucca in 1653. Lieder met muzieknotatie in Andries Pels, *Minne-Lieder* (1684), pp. 107-120, en in *Méngelzangen* (Amsterdam: Hendrik van de Gaete en Hendrik Bosch, 1717). Moderne uitgave: Nil Volentibus Arduum, Francesco Sbarra, *Tieranny van Eigenbaat* (1670): *Toneel als wapen tegen Oranje*, Bezorgd en ingeleid door Tanja Holzhey en Kornee van der Haven, Melodienotatie verzorgd door Rudolf Rasch (Zoeterwoude: Astrea, 2008). Weduwe

en erfgenamen van Albertus Magnus verkregen op 8.1.1698 van de Staten van Holland privilege voor de liederen en toneelspeelen van Andries Pels, verlengd 19.10.1713.

Govard Bidloo, *Beschryving der spreekende perzoonen, zangen, danssen, konstwerken en vertoogen, gevoegd by J. V. Vondels Faëton, of Roekelooze stouthed* (Amsterdam: Erfgenamen Jacob Lescailje, 1685); première 19.2.1685. Joost van de Vondel [bewerkt door Bidloo], *Salmoneus* (Lescailje, 1685); première 1.6.1685. Achterin de uitgave van *Salmoneus* staat vermeld dat de muziek van voor, in en na het spel spoedig te verkrijgen zal zijn bij Fr[ançois] Fer[dinand] Prendcourt, maar over een dergelijke uitgave is niets bekend. Vermoedelijk gaat het om FRANÇOIS PRENDCOURT, die op doorreis in de Republiek kan hebben verbleven. Beide Vondel-stukken zijn ook gedrukt in Bidloo's *Tooneelpoëzy, bestaande in treurspelen* (Leiden: Johannes Arnoldus Langerak, 1719). Verder: *Vertooningspel op de vrede* (10.10.1678), *Joost van Vondels lykstacy* (8.2.1685), *Eer-, zege- en lykplichten voor M. Adr. De Ruiter* (22.3.1685), *Het zegepralende Oostenrijk* (23.9.1686).

Thomas Arendsz, *Roeland* (Amsterdam: Albertus Magnus, 1686). Première 10.7.1686. Tekst naar Quinault, *Roland*. Een aantal passages kunnen worden gezongen op de corresponderende muziek van Lully.

Jan Vos, *Medea*, met kunst- en vliegwerken (vanaf de première in 1667), nieuwe balletten, zang en vertoningen (in de drukken vanaf 1698, kennelijk voor de voorstellingen beginnende 8.12.1698).

Daniël Kroon, *De toets der minnaars in het konstpaleis van Fenix*. Blijspel met balletten, zang, muziek en kunstwerken. Première 7.6.1700.

Door Yver Bloeid de Kunst (= Enoch Krook en Daniël Kroon), *De triomferende medeminnaars in het konstpaleis*. Blijspel met zang, dans en kunstwerken. Première 31.5.1706. *Het verlorne Brabant en Vlaanderen, door de veldslag bij Rammellies*, oorlogsspel met vertoningen, zang, dans, vliegwerken, enz. Première 15.11.1706. Naar aanleiding van de recente overwinning in de Spaanse Successieoorlog. *De nederlaag der Seine, door de veldslag bij Oudenaarde, 't bemachtigen van Rijssel, en verdere overwinningen*, oorlogsspel met overwinningen, zang en dans. Première 4.2.1709. Eveneens naar aanleiding van recente successen in de Spaanse successie-oorlog. *De staatkunde*. Vredespel met vertoningen, zang, dans en vliegwerken. Première 8.5.1713. Naar aanleiding van de Vrede van Utrecht. *De spiegel der wanschikkelijke toneelstukken*, Blijspel met zang en dans, première 7.12.1715.

EMANUEL VAN DER HOEVEN, *De waarzegster*, blijspel met kunstwerken, zang en dans. Naar Corneille's *La devinresse, ou Les faux enchantements*. Première 15.2.1712.

Les amours de Daphnis, een 'pastorale en musique, ornée de balets', deel van de 'Franse opera' [=opéra-comique?] *Les fêtes d'été*, opgevoerd 14.11.1718 en twee keer kort daarna. Tekstboek uitgegeven: Amsterdam, z.j.

Guillaume-Toussaint Domis, *Atys en Sangarida* (Amsterdam 1723). Naar Quinault's *Atys*, met airs van JACOBUS NOZEMAN. Première 17.1.1724.

Frans Rijk, *Andromeda, versiërt met zang, dans, konst- en vliegwerken* (uitgaven al Amsterdam 1699, 1715). Muziek van DAVID PETERSEN. Première 13.11.1730.

Maurits van Hattum, *De orakelvaas: Kluchtige opera* (Amsterdam: Isaac Duim, 1741). *De verkeerde wereld*, "kluchtige opera met dans, kunst en vliegwerken." 1742. Naar Lesage e.a. *Le monde renversé*, met muziek van Gilliers, 1718.

Jan de Marre, *Het feest der liefde: Hardersspel in muziek* (Amsterdam: Isaac Duim, 1741). Muziek van Hendrik Chalon.

Pierre-Claude Nivelles de la Chaussée, *Diana en Endimion: Pantomime* (Amsterdam: Izaak Duim, 1742); *De toverbruiloft: Pantomime* (Amsterdam: Izaak Duim, 1743). Van deze laatste titel zijn geen opvoeringsgegevens bekend.

Nicolaas Willem op den Hooff, *Het orakel* (Amsterdam: Izaak Duim, 1747). Naar het Frans van Sainte-Foy. *De nieuwe wereld*, blijspel met zang, dans, kunst- en vliegwerk. Oudste bekende uitvoering 17.04.1759, maar vermoedelijk al in 1747.

Johan Jacob Mauricius, *Pimpinon: Kluchtig zingspel* (Amsterdam: Izaak Duim, 1745). Bewerking van de Duitse vertaling van *La serva padrona* (tekst Jacopo Angelo Nelli) {Uub Te Winckel 927 dl. 3} Geen opvoeringsgegevens bekend.

UITGEGEVEN DIVERTISSEMENTEN

Bernard le Roy, *Blyde aankomst van Zyn Hoogvorstelyke Doorluchtigheid Willem Karel Hendrik Friso* (Amsterdam: Johannes Smit, 1747; tekst N.W. op den Hooff); *Divertissement verciert met zang en dans achter «Het ontset van Leiden»*, première 3.10.1749 (tekst Op den Hooff; sGC 10.10.1749, uitgave Amsterdam, Johannes Smit); *Het feest der zotten: Divertissement* (Amsterdam: Izaak Duim, 1749) {Lub 1092 G 26}; *De zomer, of Het feest van Ceres: Divertissement* (Duim, 1751); *De pelgrimage na het eiland Citherea: Ballet waarin gezongen werd* (Duim, 1754); *De triomph van de voorleden, tegewoordige en toekomende tyden, met derzelver divertissemten* (Duim, 1759; in première gegaan per deel 12.11, 19.11 en 17.12; tezamen uitgegeven en in 1766 tezamen opgevoerd; naar *Le triomphe du temps* van Legrand [1725]); *Jason en Medea: Serieus ballet* (Duim, 1762) {Lub 1092 G 38}; *Heracliet en Democriet: Zinnebeeldig divertissement met zang en dans* ([Duim?? 1763).

Pietro Nieri, *De slaaf, vrygemaakt door den dans: Serieus ballet pantomime* (Amsterdam 1761).

BALLET EN DANS IN DE SCHOUWBURG

Scheurleer 1909 geeft op p. 227 een beknopte lijst van balletten in de jaren 1761-1765, Van Dongen 1997 een gedetailleerde lijst voor 1759-1764; De Haas 2001 (Bijlage A, pp. 255-269) een gedetailleerde lijst voor 1759-1769.

SCHOUWBURGBRAND 1772

Albach 1972; De Leeuwe 1974, 1996.

10.5 Toneel en opera in Amsterdam 1774-1795

Rogge 1887; Bottenheim/Wander 1983, pp. 47-87.

SCHOUWBURG

Wybrands 1873, pp. 186-212; Worp 1920, pp. 217-254; Heeres 1999.

BRONNEN

Het archief van het Amsterdamse Schouwburg (Aga, Arch. 267) bevat nog een aantal notulen- en rekeningboeken van de Schouwburg over de periode 1774-1795, bijv. de nrs. 2, 5, 15 en 23 (notulen), 16, 24 en 25 (rekeningen), vaak met brandschade en daardoor maar deels bruikbaar.

ZANGERS EN ZANGERESSEN

Naar Heeres 1999.

1774-1778 Margareta Huurman; -1785 Cornelia Bouhon jr.; -1795[-?] Hendrik [Herman?] Angemeer.

1775-1789 Albert Schipper.

1776 Maria Elisabeth de Bruyn (aangenomen, maar vermoedelijk nooit gespeeld; weer genoemd voor 1792)

1779-1795- Dirk Sardet; 1779-1795- Jacoba Sardet geboren Wouters.

1780-1795- Johanna Cornelia Wattier..

1781-1795- Ward Bingley.

1785-1787 J./T. van Hamme; -1788 A** S** Hendriks geb. Carelse (of andersom?).

1787-1795– Violente Torri.
1788-1795– J./D.L. Lambotte (bas).
1789-1792 G* Pluckx; –1795– Ernestina Louisa Anderegg.
1790-1795– Charlotte Anderegg.
1791-1795– Andries Malfyt; –1795 JEAN-BAPTISTE NEYTS.
1792 Th. Johan Majofsky (bariton)

MUSICI 1774-1795

Naar Heeres 1999. De gravure “Naam-lyst der Heeren muzikanten van de StadsSchouwburg te Amsteldam 1805” geeft soms jaren van indiensttreding die afwijken van de op archiefdocumenten gebaseerde gegevens van Heeres.

1774-1801 BARTHOLOMEUS RULOFFS (tevens orkestmeester); –1776 Reinier Ruloffs (fagot); –1777 Willem van Dorth (klarinet, alviool, fagot); –1781 Elias Jacobsen (viool); –1781 SIEGFRIED MARKORT (contrabas); –1783 Willem Meyboom (hobo); –1785 JOHANN ADOLF SCHICK (viool); –1787 Johan Leonard Mees (cello); –1791 Hendrik Willem Looman (altviool, fagot); –1791 Adam Kreusser (viool, reeds 1766 of eerder); –1794 François Zeillner (hoorn; B. Zeillner 1794-1795); Jan [Pieter] Ruloffs (eerst alleen 1774? pauken, ook 1790-1794); –1795– Jan [Corneliszoon] de Bruyn (viool, reeds 1764); –1795– Jan van Rems (viool); –1805– Georg Martin Ulrich ([hobo, trompet], pauken, reeds 1755); –1805 Johann Martin Schick.

1775–1780 GIOVANNI BATTISTA (JEAN-BAPTISTE) SERINI; 1775 J. Trenti of Tranti (klavierstemmer); –1794 BURCHARD FRANCKE; –1805– Johan Jacobsen (contrabas, altviool).

1777-1781 Jan Hendrik Francke. Burchardszoon

1779-1785 Louis Fanni (contrabas).

1780–1784 Jan Hendrik Timme (contrabas); –1789 DANIEL JAN MARKORDT.

1781-1787 Hendrik Willem Keutman; –1787 DAVID LEONARD VAN DIJK; –1805– Gottfried Lorenz Feistkorn (viool).

1782-1805– Jacob Deijzer (viool).

1784-1793 W.L. Sorge.

1785–1786 Peter Dahmen (viool); –1786 F* J* Wittenberg (viool); –1795– Johan Hendrik Dammer.

1786-1787 A* Muntzberger (contrabas); –1805– Jasper van der Mast (viool).

1787-1788 N* F* Busch (contrabas); –1795– P**** Paradi; –1805– JEAN-LOUIS-PIERRE-LÉONARD FREUBEL (1801 concertmeester); –1805– Ambrosio Gi[g]lio (altviool).

1788-1789 A* Warnke; –1795– J* van Woestenberghe (contrabas); –1795 Georg Melchior Hörr ; –1791 Johann Wilhelm Gottfried Hencke (cello); –1795 Theodorus Anderegg; –1805– Johann Baptist Scrivanek (hobo); –1805– E/J.C. Meyer (cello).

1791-1795– Franz Anton Mayer.

1792-1795– Willem van Ollefen (fluit).

1794-1805– J[urriaan?] Christiaans (viool); –1805– J.C. Meister (trompet).

REPERTOIRE

Naam-rol der tooneelspellen, behoorende onder de privilegie van den Amsterdamschen Schouwburg (Amsterdam: Jan Helders, 1782). Bijgewerkt tot en met 1782.

Vervolg van de naam-rol der tooneelspellen behoorende onder de privilegie van de Amsterdamschen Schouwburg ... Beginnende van 't jaar 1782, en eindigende met April 1792 (Amsterdam: J. Helders en A. Mars, 1792)

VERTAALDE OPÉRAS-COMIQUES

1780 *Annette en Lubyn; De Smirnsche koopman*.

1781 *Lucile* (17.4); *De sprekende schilderij*.

- 1782 *De edelmoedige vriendschap* (11.11); *De volkplanting* (16.12).
1783 *De deserteur* (10.2) *De soldaat door dwang* (7.4); *De twee jagers en het melkmeisje* (10.5); *Roosje en Colas* (25.8); *Silvaan* (15.9); *Teunis en Teuntje*.
1784: *Zémire en Azor*; *Het verlooren lam*.
1785 *De hoefsmid* (28.1); *De korenmaaiers* (28.11).
1786 *De gewaande tovery* (27.3); *De melomanie* (20.11).
1787 *De twee gierigaards* (5.3); *De uitmuntende minnaar* (16.4); *De drie landbouwers* (17.12).
1788 *Blaise en Babet*.
1789 *Het dorpsfeest* (26.1); *De karavaan van Groot Kaïro* (16.2); *De Algerynse landvoogd* (19.10); *De schoone Arsène* (30.11); *Azemia*.
1790 *Nina* (11.1); *De twee jonge Savoyards* (29.3); *De korte dwaling*; *Felix*.
1791 *Richard Leeuwenhart*; *Het huwelijk van Antonio*; *De schulden*.
1792 *De zijden schoenen*; *De kuiper*.
1793 *Het rozenfeest van Salencia*; *De vissers*.
1794 *Pandolfus en Zebrina* (18.2); *De minnaar standbeeld*.

COLLÈGE DRAMATIQUE ET LYRIQUE

Iconografie Frans Theater: Gravure door N. van der Meer naar een tekening van J. Elffers, in J. Fokke, *Amsterdam in zijn geschiedenissen* (Amsterdam: J. Allart, 1790); gravure door A. Lutz naar een tekening van C. de Kruyff, in: *Vues d'Amsterdam et ses environs* (Amsterdam: F. Buffa, 1825).

Intekenaren financiering nieuwe schouwburg 1785 (naar Van Eeghen 1989): Henry Hope, B. Fiseaux, P. de Smeth, B.E. Abbema, Theoph. Cazenove, J. Williams Hope, N. Baudouin, J.A. Botereau, Daniel van Heyst, Willem Blaauw, David Wendorp, L.A. Bolongaro Crevenna, Jan van Marselis, W. Boreel, Cornelis van de Hoop Gijsbertsz, Est. Paul Renouard, Ad. Hope, J.J. van Herzeele, P.C. Fuchs, Willem Straalman, M. Straalman, Jan de Witt, D.J. van Hogendorp, I. Massac, P. Muilman, Cha. Wilkieson, C.A. Hasselgreen, D.J. Fremeaux, Cadet Capadose, M.J. Bicker Hop, Robert Voûte, J. Jb. De Windt, J. Guaita (voor Louis Guaita), Barend Berkhoff, J. Capadose Pereira, R. d'Ab. Mendes da Costa, Abr. De Jacob Mendes, C. Munter (mede voor J.A. Munter), H. Muilman, J. Boreel, Paul Audrouin, Lous Reynders (voor Jean Courtiau).

Troep (1783 naar concert op 15.10.1783; 1786-1787 naar Franssen 1925, pp. 371-372): 1762: Mansuy, Petit, Monville, Bellecourt, Mme Dufour; 1786-1787 zangers: Soligny, Monrose, Dupuis (deze niet 1787), La Bruyère (vanaf 1785), Berger, Planté (deze niet 1787), Mayeur, Grécour, Mouton, Marchand; zangeressen: Mlles Ancé, Clairville, Monrose, Berger (deze niet 1787), Mayeur, Planté (deze niet 1787), L'Huissier (niet 1787); nieuw in 1787: zangers Roquefeuille, Vanel, zangeressen: Mmes Jillicot (=Giglio?) en Jillicot cadette. Rogge 1887 noemt voor de jaren-1790 Lemoine.

Musici: muziekdirecteur: -1786 Mansuy; 1787-1790 GUILLAUME-ALEXIS PARIS; 1790 GIUSEPPE DEMACHI?; 1791-1793 IGNAZ VITZTHUMB, 1801-1837 Pierre Moulinneuf (1761-1837; in dienst al 1783); andere musici: 1786-1814 JOHANN GEORG RAUPPE (cello), vanaf 1790c? Pierre-Augustin-Toussaint Morin (fagot).

Zomerrepertoire 1791 (naar *Kabinet van Mode en Smaak* 1791): *Les deux petits Savoyards*; *Les pommiers et le moulin*; *L'épreuve villageoise*; *L'ami de la maison*; *Le sabot perdu*; *L'amant jaloux*; *La belle Arsène*; *Le tonnelier*; *La fausse magie*; *Blaise et Babet*; *Les dettes*; *La mélomanie*; *Rose et Colas*; *La matinée et la soirée villageoise*; *Didon*; *Les deux avares*; *Le maréchal ferrant*; *La rosière de Salency*; *Lucette et Lucas*; *Nanette et Lucas*; *Aristote amoureux*; *Le sorcier*; *Les méprises par ressemblance*; *Les deux chasseurs et la laitière*; *Richard Coeur de Lion*; *Le déserteur*; *Les événements imprévus*; *Zémire et Azor*; *Raoul Barbe-bleu*; *Les souliers mordorés*; *Renaud d'Ast*; *Le tableau parlant*; *Cephise*; *Félix*; *L'amant statue*; *Le maître généreux*; *Le soldat magicien*; *Les prétendus*; *Sargines*; *Les femmes et le secret*.

Nieuw zomerrepertoire 1792 (naar *Kabinet van Mode en Smaak* 1792): *La colonie*; *Le jugement de Midas*; *Alexis et Justine*; *Le philosophe imaginaire*; *Le rival confident*; *L'enfant de Zamora*; *Azémia*; *Camille*; *Paul et Virginie*; *Le devin du village*; *La dot*; *Pierre le Grand*.

Nieuw repertoire 1792-1793 (onvolledig; premières met datum, naar Aga, Bibl. T 728.027): 1792 *La soirée orageuse*; *Le droit du seigneur*; *Stratonice* (22.12).

1793: *Les amours de Gonesse*; *L'Italienne à Londres*; *Les trois fermiers*; *La clochette*; *Le mariage d'Antonio*; *Raoul, Sire de Créqui*; *Lodoiska* (27.2).

Rogge 1887, pp. 241-255; Scheurleer 1909, pp. 273-277. Fransen 1925, pp. 367-377; Van Eeghen 1965, 1989; Vriese 1966.

HOOGDUITSE TOONEELSOCIËTEIT

Beschrijving en afbeelding van het gebouw in *Maandelykse Nederlandse Mercurius* 1792, pp. 178ss.

Zangers en zangeressen in 1793: Keilholz (eerste tenor); Theodor Hassloch (tweede tenor); Friedrich Wilhelm Hermann Hunnius (eerste bas; 1762-1835); Müller (bas); Christiane Keilholz (eerste sopraan; 1764-1829, 1793? gehuwd met Hassloch); Dorothea Keilholz (tweede sopraan, soubrette); Mme Steinman (moederrollen). Rogge 1887 noemt voor 1793-1794 Friedrich Eunicke (1764-1844) en vrouw Henriette Eunicke-Schüler (1772-1849), Schlegen, Pappel, en de dames Schwachhofer en Ernst.

Repertoire (naar Van Geelen 1947): *Der Apotheker und der Doctor*; *Die Eifersucht auf der Probe*; *Der eingebildete Philosoph*; *Eins wird doch helfen*; *Die Entführung aus dem Serail*; *Das gute Mädchen*; *Der Irrwisch*; *Die Jagd*; *Der Kaufmann von Smyrna*; *Der Liebhaber als Automat*; *Lilla*; *Lottchen am Hofe*; *Das Milchmädchen und die Jäger*; *Robert und Kalliste*; *Romeo und Julia*; *Die Sklavin*; *Der Teufel ist los*.

Zomerrepertoire 1791 (volgens *Kabinet van Mode en Smaak*, voorzover niet eerder genoemd): *Die Dorfdeputirten*; *Die Liebe im Narrenhause*; *Im Trüben ist gut Fischen*; *Der Fassbinder*.

Zomerrepertoire 1792 volgens *Kabinet van Mode en Smaak* bevat geen nieuwe titels.

Repertoire mei-juni 1794 in Den Haag (naar Liefvering 1999, p. 387): *Das Irrlicht*; *Azemia*.

Repertoire tweede helft 1794 (volgens *Kabinet van Mode en Smaak* 1794, voorzover niet eerder genoemd): *Die Zauberflöte*; *Hieronimus Knicker*; *Das rote Käppchen*; *Axur*; *Die Hochzeit des Figaro*; *Der Baum der Diana*.

Rogge 1887, pp. 181-194; Scheurleer 1909, pp. 265-273; Van Geelen 1947.

JOODS HOOGDUITS TOONEELGEZELSCHAP

Rogge 1887, pp. 194-200.

‘KUNSTMIN SPAART GEEN VLIJT’

Welkomstgroet aan mejuffrouw Alida van der Mast, als actrice, en de Heeren G. van Haaften, P.M. van Son, Dirk Schröder, en L.J. Lamaison, als sprekende leden van het Genootschap «Kunstmin spaart geen vlyt». By de opening van deszelfs tooneel, op Saturday den 20 October 1781 [Amsterdam 1781]. {Lub 1088 E 4/1}
Gedicht door P.F. Lynslager, noemt ook zusters Bensdorp en juffr. Hilverding.

Tafelzang voor de Heeren Leden van het tooneel minnend genootschap, ter spreuke voerende «Kunstmin spaart geen vlyt», op St. Bonifacius. Den 19. Van Sprokkelmaand 1783 [Amsterdam 1783]. {Lub 1088 E 4/2}
2 pp. Lied met wijsaanduiding *Je le compare avec Louis*

Catalogus van eenen zeer keurige verzameling van mannen- en vrouwen-tooneel- en andere kleeven ... eene groote party muzyk ... welke goederen op Maandag 30 November 1790 ... zullen verkocht worden (Amsterdam: Pieter Johannes Uylensbroek, 1789). {Lub 1088 E 14/4}

Repertoire volgens veilingcatalogus (pp. 10-16: zang- en instrumentale partijen): *De zijden schoenen*; *De deserteur*; *Lucile*; *Roosje en Colas*; *Annette en Lubijn*; *De twee jagers en 't melkmeisje*; *De Smirnsche koopman*; *De volkplanting*; *De sprekende schilderij*; *De soldaat door dwang*; *Teunis en Teuntje*; *Silvaan*; *De kuiper*; *Het dorpsfeest*; *De infante van Zamora*.

W.H. Sels, *Aan den Heere B. Ruloffs, op deszelfs vertaaling van «Den deserteur», toneelspel door den Heere Mercier* ([Amsterdam]: 1776).

Rogge 1887, p. 179; Scheurleer 1909, pp. 262-263.

‘UTILE ET AMUSANT’

Petrus Johannes Kasteleyn, *Aanspraak aan «Utile et amusant» bij de opening van desselfs tooneel, uitgesproken door H.L. Meyling* (Amsterdam 1786).

Lieve van Ollefen, *Gedachten byt eene representatie van «De deserteur», toneelspel, uit het Frans vertaald door den heer B. Ruloffs, gegeven in het tooneellievend kunstgenootschap «Oefening kweekt kunst», vergaderende te Amseldam, op de 8 van Bloemaand, 1785* ([Amsterdam 1785]).

‘OEFENING KREEKT KUNST’

Arend Fokke Simonszoon, *Aanspraak aan de leden van het tooneellievend genootschap onder de zinspreuk «Oefening kweekt kunst», bij gelegenheid dat deszelfs tooneel werd geopend* (1784). Uitgesproken 8.8.1784 door D.E. Benoist. Het seizoen werd gesloten op 3.4.1785. Het volgende speeljaar loopt van 14.8.1785-11.4.1786, het daarop volgende begint 10.9.1786. Het jaar 1788-1789 sluit op 19.4.1789. Alle genoemde data op één na (11.4.1786) vallen op zondag.

Repertoire volgens gelegenheidsgedichten: *De deserteur* (8.5.1785); *De twee jagers en het melkmeisje* (13.11.1785); *De kuiper* (1786).

Rogge 1887, p. 180; Scheurleer 1909, pp. 263-264.
